

Overzicht Beheerpakketten Agrarisch Natuur- & Landschapsbeheer

Versie 2017-1

25 april 2016

Beschrijving per beheerpakket

A01 Grasland met rustperiode

Beschrijving

Het in acht nemen van een rustperiode op grasland is vooral voor weidevogels van belang. Ze biedt rust aan broedende vogels door de kans op verstoring van de legsels te minimaliseren. Ook kan het functioneren als opgroeigebied voor jonge weidevogels. In kleinschalige gebieden kunnen graslanden met een rustperiode, eventueel in de vorm van randen, dienen als schuil- en foerageergebied voor diverse fauna zoals kleine zoogdieren, vogels, vlinders en amfibieën. In de rustperiode zijn landbouwkundige werkzaamheden niet toegestaan. Aan het eind van deze periode staat er een vrij hoge vegetatie op het perceel.

Beheereisen

- Er wordt een rustperiode in acht genomen van datum x tot datum y (zie beschreven onder pakketten);
- In de rustperiode vinden in de beheereenheid geen bewerkingen plaats;
- *Pakket l en m*: Het grasland wordt vanaf 1 maart en voor de rustperiode niet gemaaid;
- Beweiding is in de rustperiode niet toegestaan

Aanvullende beheervorschriften

- a) Grasland met een rustperiode in de vorm van randen is toegestaan in kleinschalige gebieden en in gebieden die gericht zijn op waterdoelen (droge respectievelijk natte dooradering, of waterkwaliteitsdoelen). Deze randen moeten minimaal 2 meter breed zijn.

Pakketten

De rustperiode betreft de periode:

- a) 1 april tot 1 juni
- b) 1 april tot 8 juni
- c) 1 april tot 15 juni
- d) 1 april tot 22 juni
- e) 1 april tot 1 juli
- f) 1 april tot 8 juli
- g) 1 april tot 15 juli
- h) 1 april tot 22 juli
- i) 1 april tot 1 augustus
- j) 1 april tot 8 augustus
- k) 1 april tot 15 augustus
- l) 1 mei tot 15 juni; het gras wordt vanaf 1 maart en voor de rustperiode niet gemaaid
- m) 8 mei tot 22 juni; het gras wordt vanaf 1 maart en voor de rustperiode niet gemaaid

A02 Kuikenvelden

Beschrijving

Het pakket kuikenvelden heeft een vergelijkbaar doel als het pakket 1. De rustperiode wordt echter niet van tevoren vastgelegd van datum x tot datum y, maar wordt ad hoc bepaald om rust te creëren op plaatsen waar dit nodig is.

Beheereisen

- Er wordt een rustperiode in acht genomen van datum x tot datum y (zie beschreven onder pakketten)
- In de rustperiode vinden in de beheereenheid geen bewerkingen plaats;
- Beweiding is in de rustperiode niet toegestaan;

Aanvullende beheervoorschriften

- b) Indien de kuikenvelden in de vorm van randen worden aangelegd, dienen deze randen ten minste 6 meter breed te zijn;
- c) Kuikenvelden mogen op zijn vroegst op 1 juni worden gemaaid.

Pakketten

De rustperiode ligt in de periode 1 mei tot 1 augustus, en heeft een duur van tenminste:

- a) 2 weken
- b) 3 weken
- c) 4 weken
- d) 5 weken
- e) 6 weken

A03 Plas-dras

Beschrijving

Plas-dras biedt een aantrekkelijke biotoop voor weidevogels om te rusten en te foerageren. Op plas-draspercelen kunnen voor het eigenlijke broedseizoen soms honderden weidevogels worden aangetroffen. De aantrekkingskracht is daarmee groot. Daarnaast bieden plas-draspercelen ook foerageer- en rustmogelijkheden buiten het directe broedseizoen. Het plas-draspakket a t/m d bestaat uit een grotendeels onder water staand graslandperceel. De periode waarin het perceel onder water staat kan variëren van 2 maanden tot bijna een half jaar. In deze periode staat op het perceel steeds minimaal op 60% van de oppervlakte een waterlaag van minimaal 5 cm, zodat het overige deel van het perceel drassig zal worden. Aan het eind van de plasdrasperiode zal het perceel droogvallen, waarna het perceel zich kan herstellen, of weer ingezaaid moet worden. Het onderdeel Greppel plas-dras (pakket e t/m h) is een kleinschalige variant van plas-dras en is gericht op het ontwikkelen van specifieke plas-dras condities langs greppels en slootjes. De kracht van greppel plas-dras is het feit dat de beheereenheid in zijn geheel of voor een groot gedeelte wordt geïnundeerd, dit geeft tevens een variatie in de perceelsvegetatie. Bij een greppel plas-dras zullen in de kuikenfase veel weidevogelgezinnen gebruik maken van deze waterrand, die vanwege zijn insectenrijkdom een gunstige foerageerlocatie vormt. Greppel plas-dras is ook mogelijk als last minute variant (pakket i t/m l)

Beheereisen

- De beheereenheid is geïnundeerd (100% drassig). De inundatieperiode loopt van datum x tot datum y (zie beschreven onder pakketten)

Aanvullende beheervoorschriften

- De beheereenheid is jaarlijks geïnundeerd;
- *Pakket a t/m d, m*: Op minimaal 60% van het oppervlak van het perceel is de laag water tussen de 5 en 20 cm diep;
- *Pakket e t/m l*: Op minimaal 60% van het oppervlak van het perceel is de laag water ten minste 5 cm diep;
- *Pakket i t/m l*: Bij het afsluiten van het pakket wordt de begindatum van de inundatie in de overeenkomst tussen deelnemer en collectief duidelijk vermeld;
- *Pakket i t/m l*: In de periode tussen 1 mei en 1 augustus wordt een rustperiode gerealiseerd van ten minste a weken (zie beschreven onder pakketten);
- *Pakket n*: Op minimaal 60% van het oppervlak van het perceel is de laag water tussen de 5 en 20 cm diep, gedurende een periode van tenminste 2 weken

Pakketten

De inundatieperiode betreft de volgende periode:

- a) Van 15 februari tot 15 april
- b) Van 15 februari tot 15 mei
- c) Van 15 februari tot 15 juni
- d) Greppel, van 15 februari tot 15 april
- e) Greppel, van 15 februari tot 15 mei
- f) Greppel, van 15 februari tot 15 juni
- g) Greppel, van 15 februari tot 1 augustus
- h) In de periode van 1 mei tot 1 augustus, tenminste 3 weken
- i) In de periode van 1 mei tot 1 augustus, tenminste 4 weken
- j) In de periode van 1 mei tot 1 augustus, tenminste 6 weken
- k) In de periode van 1 mei tot 1 augustus, tenminste 8 weken
- l) Van 15 februari tot 1 oktober
- m) In de periode van 1 november tot 31 januari, ten minste 2 weken

A04 Legselbeheer

Beschrijving

Om weidevogels te beschermen is het lang niet altijd nodig om alle percelen waarop zich broedende weidevogels bevinden, te beleggen met een rustperiode. Bijvoorbeeld omdat de dichtheid aan weidevogels vrij laag is. In dit soort situaties kan het pakket landbouwgrond met legselbeheer een invulling geven aan weidevogelbeheer, door het legsel en de onmiddellijke omgeving hiervan te beschermen tegen landbouwkundige werkzaamheden. Landbouwgrond met legselbeheer kan zowel bestaan uit grasland als uit bouwland. Door het plaatsen van nestbeschermers of het op andere wijze ontzien van de legfels bij werkzaamheden, wordt de kans op het uitkomen van het legsel sterk vergroot. Percelen met legselbeheer hebben over het algemeen weinig nut als foerageergebied voor jonge weidevogels, tenzij gekozen wordt voor een combinatie met een kruidenrijke weidevogelgraslandrand. Het perceel wordt grotendeels normaal agrarisch gebruikt. Nesten worden gemarkeerd met stokken of nestbeschermers om ze te ontzien bij landbouwkundige werkzaamheden, zoals maaien, weiden of inzaaien.

Beheereisen

- *Pakket a:* Op de percelen wordt gezocht. Gevonden nesten worden beschermd en gevrijwaard van alle landbouwkundige bewerkingen. Gevonden nesten zijn geregistreerd (bijv stalkaart of geo informatie). Indien een perceel grasland wordt gemaaid of anderszins bewerkt, wordt een enclave van tenminste 50 m² met minimaal een straal van 3,5 m aangehouden om de aanwezige gevonden nesten. Bij beweiding is een nestbeschermers geplaatst. Voor specifieke soorten kan nestgelegenheid worden geplaatst;
- *Pakket b:* Er wordt een rustperiode in acht genomen van datum x tot datum y (zie beschreven onder pakketten);
- *Pakket b:* In de rustperiode vinden in de beheereenheid geen bewerkingen plaats

Aanvullende beheervoorschriften

- *Pakket a:* De beheereenheid wordt tijdens het broedseizoen een of enkele malen afgezocht op aanwezige legfels. Gevonden legfels worden gemarkeerd, geregistreerd, en gemeld bij het Collectief;
- *Pakket a:* Indien een perceel bouwland met nesten wordt bewerkt, dan wordt het nest gespaard door het tijdelijk te verplaatsen, of door middel van een nestbeschermers, of door om het nest heen te werken;
- *Pakket b:* Er wordt een rustperiode in acht genomen van ten minste 15 april tot en met 15 mei. Als eerder dan 15 april legfels worden aangetroffen dan geldt de rustperiode vanaf het moment dat er legfels zijn geconstateerd en gemeld bij het Collectief. In deze periode worden geen werkzaamheden uitgevoerd zoals zaaien, fresen, schoffelen en eggen.

Pakketten

- Nestbescherming op grasland of bouwland.
- Rustperiode op bouwland 15 april – 15 mei.

A05 Kruidenrijk grasland

Beschrijving

Kruidenrijke graslanden zijn van grote waarde voor opgroeiende weidevogelkuikens, die hier voedsel (insecten) en schuilgelegenheid kunnen vinden. De bloeiende kruiden trekken insecten aan waarop zij kunnen foerageren. Kruidenrijke percelen hebben een aantrekkende werking op weidevogelkuikens en kunnen dan ook een belangrijk toevluchtsoord vormen als omliggend grasland wordt gemaaid.

Beheereisen

- *Pakketten a t/m g, j en k*: er wordt een rustperiode in acht genomen van datum x tot datum y (zie beschreven onder pakketten);
- In de rustperiode vinden in de beheereenheid geen bewerkingen plaats;
- Uitsluitend gebruik van chemische onkruidbestrijding op max. 10% van de beheereenheid
- Het gewas wordt jaarlijks minimaal 1 keer gemaaid en afgevoerd;
- Minimaal a (zie beschreven onder pakketten) verschillende indicatorsoorten uit bijlage 1 zijn in transect aanwezig in de periode x tot y (groei seizoen);
- *Bij pakketten a t/m g, j en k*: Beweiding is in de rustperiode niet toegestaan

Aanvullende beheervorschriften

- Chemische onkruidbestrijding is niet toegestaan, m.u.v. voor pleksgewijze bestrijding van haarden van akkerdistel, ridderzuring, jacobskruiskruid en brandnetel;
- Uitsluitend bemesting met vaste mest toegestaan buiten de rustperiode (pakket a t/m g, j,k). Bemesting is in het geheel niet toegestaan in het geval van pakket h en i;
- Pakketten a t/m c: Het gewas wordt jaarlijks voor 1 augustus afgevoerd door middel van maaien en afvoeren. Tweede / derde keer maaien en afvoeren is toegestaan;
- *Pakketten h en i*: Beweiding van de beheereenheid is toegestaan wanneer de beheereenheid is gelegen langs de randen van een perceel;
- Het grasland mag niet worden gescheurd, gefreesd of heringezaaid.

Pakketten

- Kruidenrijk grasland met rustperiode van 1 april tot 15 juni, 4 verschillende indicatorsoorten
- Kruidenrijk grasland met rustperiode van 1 april tot 22 juni, 4 verschillende indicatorsoorten
- Kruidenrijk grasland met rustperiode van 1 april tot 1 juli, 4 verschillende indicatorsoorten
- Kruidenrijk grasland met rustperiode van 1 april tot 8 juli, 4 verschillende indicatorsoorten
- Kruidenrijk grasland met rustperiode van 1 april tot 15 juli, 4 verschillende indicatorsoorten
- Kruidenrijk grasland met rustperiode van 1 april tot 22 juli, 4 verschillende indicatorsoorten
- Kruidenrijk grasland met rustperiode van 1 april tot 1 augustus, 4 verschillende indicatorsoorten
- Kruidenrijke graslandrand klasse A, 4 verschillende indicatorsoorten
- Kruidenrijke graslandrand klasse B, 8 verschillende indicatorsoorten
- Kruidenrijk grasland met rustperiode van 1 april tot 15 september, 4 verschillende indicatorsoorten
- Kruidenrijk grasland met rustperiode van 1 april tot 15 oktober, 4 verschillende indicatorsoorten

A06 Extensief beweid grasland

Beschrijving

Extensief beweid grasland is bedoeld voor weidevogels die voorkomen op wat korter grasland en een bepaalde beweidingdruk kunnen hebben. Het dient zowel als broedgebied als voor foerageergebied voor oudere vogels en kuikens. Beweidingsdruk en rustperiode kunnen daarop worden afgestemd.. Extensief beweid grasland is structuurrijk grasland, omdat er vanwege de lage veedichtheid verschillen in het beweidingpatroon ontstaan. Landbouwkundige werkzaamheden en chemische onkruidbestrijding zijn niet toegestaan in de rustperiode. Wel mag er beweid worden met een lage beweidingdichtheid. Chemische onkruidbestrijding is niet toegestaan omdat kruiden insecten aantrekken, die als voedsel dienen voor de weidevogels en hun kuikens en daarmee van belang zijn voor het broedsucces van de weidevogels.

Beheereisen

- Beweiding is verplicht vanaf datum x tot datum y met minimale a en maximale veebezetting b (GVE/ha) (zie beschreven onder pakketten);

Aanvullende beheervorschriften

- *Pakket a en c*: Rustperiode is van 1 april tot 15 juni;
- *Pakket b*: Rustperiode is van 1 april tot 15 oktober;
- Tijdens de rustperiode wordt de beheereenheid niet gemaaid, gerold, gesleept, gescheurd, gefreesd, (her)ingezaaid, doorgezaaid of bemest. In deze periode is het gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen niet toegestaan.

Pakketten

- Beweiding verplicht van 1 mei tot 15 juni, minimaal 1 en maximaal 1,5 GVE/ha
- Beweiding verplicht van 1 mei tot 15 oktober, maximaal 0,5 GVE/ha
- Beweiding verplicht van 1 mei tot 15 juni, minimaal 1 GVE/ha en maximaal 3 GVE/ ha

Toelichting GVE (Grootvee-eenheid):

- Stieren, koeien en andere runderen ouder dan 2 jaar en paardachtigen ouder dan 6 maanden = 1 GVE
- Runderen vanaf 6 maanden maar niet ouder dan 2 jaar = 0,6 GVE
- Runderen jonger dan 6 maanden = 0,4 GVE
- Schapen en geiten = 0,15 GVE

A07 Ruige mest

Beschrijving

Het uitrijden van ruige mest is gunstig in een totaalaanpak voor weidevogelbeheer. Het bevordert een 'rustige' grasgroei, waardoor het gewas minder vol wordt en geschikter voor kuikens. Ook zorgt ruige mest voor meer structuur in het gewas en biedt het meer ruimte voor kruiden. De organische mest zorgt bovendien voor een rijk bodemleven waarop oudervogels kunnen foerageren. Ten slotte wordt het stro in de ruige mest door sommige vogels, kieviten met name, ook gebruikt als nestmateriaal.

Beheereisen

- Bemesting met ruige stalmest is verplicht.

Aanvullende beheervoorschriften

- Op de beheereenheid wordt in een kalenderjaar ten minste 10 en maximaal 20 ton ruige stalmest per hectare uitgereden;
- De ruige stalmest wordt in één keer tussen 1 februari en de begindatum van de rustperiode van het betreffende agrarische beheerpakket, óf vanaf de dag volgend op de einddatum van de rustperiode van het betreffende agrarische beheerpakket tot 1 september opgebracht, waarbij per beheerjaar slechts één melding gedaan mag worden;
- Van het uitrijden van de ruige stalmest wordt binnen 7 dagen na uitrijden melding gedaan bij het Collectief. De melding gaat vergezeld van:
  - Het nummer van de beheereenheid
  - De oppervlakte waarop ruige mest is uitgereden
  - De datum waarop de ruige mest is uitgereden

Pakketten

- Ruige mest

A08 Hoog waterpeil

Beschrijving

Voor de instandhouding van vitale weidevogelpopulaties is het noodzakelijk dat naast het optimaliseren van het beheer ook de inrichting wordt geoptimaliseerd ten aanzien van waterpeil. Hierdoor is het bodemleven beter beschikbaar, wordt de grasgroei vertraagd en ontstaat er meer variatie in structuur van de grasmat.

Beheereisen

- Door een tijdelijke, plaatselijke voorziening is het oppervlaktewaterpeil van datum x tot datum y (zie beschreven onder pakketten) minimaal a centimeter (zie beschreven onder pakketten) hoger dan eerste volgende watergang aangrenzende aan beheereenheid.

Aanvullende beheervoorschriften

- Het oppervlaktewaterpeil naast de beheereenheid bereikt ná de verhoging een peil t.o.v. het (gemiddelde) maaiveld van 25 centimeter of minder op veengrond en 40 centimeter of minder op kleigrond;
- Het pakket kan niet worden afgesloten in gebieden die volgens het peilbesluit van het waterschap een drooglegging hebben van 70 cm of meer (zomerpeil). Te allen tijde, echter, moet op de beheereenheid de hiervoor genoemde drooglegging (respectievelijk 25 en 40 cm) gerealiseerd zijn;
- Er is een schriftelijke toestemming nodig van het waterschap;
- Het verschil tussen het opgezette peil en het omringende peil is bij de peilscheidingen of stuwtes te meten;

Voor de bepaling van de door de peilverhoging beïnvloede oppervlakte (= de oppervlakte waarop de beheervergoeding betrekking heeft) wordt de volgende methode geadviseerd: vanuit de watergang waarin het peil is opgezet wordt aan weerszijden op de oever vanaf de waterlijn 25 meter het land in een effect verwacht. De lengte van de watergang x 25 meter op de ene oever, plus lengte watergang x 25 meter op de andere oever = de beïnvloede oppervlakte. Uiteraard moet hierbij wel gecorrigeerd worden voor overlap in hoeken van percelen.

Pakketten

- Het (oppervlakte-)waterpeil naast de beheereenheid wordt met minimaal 20 cm verhoogd t.o.v. het omringend waterpeil, van 1 februari tot 15 juni.
- Het (oppervlakte-)waterpeil naast de beheereenheid wordt met minimaal 30 cm verhoogd t.o.v. het omringend waterpeil, van 1 februari tot 15 juni.
- Het (oppervlakte-)waterpeil naast de beheereenheid wordt met minimaal 40 cm verhoogd t.o.v. het omringend waterpeil, van 1 februari tot 15 juni.
- Het (oppervlakte-)waterpeil naast de beheereenheid wordt met minimaal 20 cm verhoogd t.o.v. het omringend waterpeil, van 15 maart tot 15 juni.
- Het (oppervlakte-)waterpeil naast de beheereenheid wordt met minimaal 30 cm verhoogd t.o.v. het omringend waterpeil, van 15 maart tot 15 juni.
- Het (oppervlakte-)waterpeil naast de beheereenheid wordt met minimaal 40 cm verhoogd t.o.v. het omringend waterpeil, van 15 maart tot 15 juni.

L09 Poel en klein historisch water

Beschrijving

Een poel is een natuurlijk of gegraven laagte om over water voor het vee te kunnen beschikken. Poelen zijn natuurlijke laagtes of kuilen die gegraven zijn ten behoeve van de drinkwatervoorziening van het vee. Ook worden zij gebruikt als voorraadbassin voor bluswater. Bekend is ook het gebruik als visvijver. Een poel is ook belangrijk als biotoop voor amfibieën als kamsalamander en rugstreeppad. Openheid rondom (een deel van) de poel kan de zichtbaarheid en beleefbaarheid vergroten en is van belang om een goed voortplantingsbiotoop voor amfibieën te behouden. In het verleden was zeker bij veedrinkpoelen het element bereikbaar voor vee en dus in ieder geval deels onbegroeid. Vaak stonden er wel enkele bomen bij een poel voor schaduw voor de dieren en tegen verdamping.

Beheereisen

- In de beheerperiode wordt minimaal 75 % tot maximaal 100 % van de beheereenheid geschoond en/of gemaaid in de periode van 1 september tot 15 oktober;
- Snoei- en of maaiafval wordt verwijderd;
- Nadat het groot onderhoud (opschonen) aan de poel is verricht, wordt dit aan het Collectief gemeld;
- Chemische onkruidbestrijding op de oever is niet toegestaan, m.u.v. pleksgewijze bestrijding van haarden van akkerdistel, ridderzuring, jacobskruiskruid en brandnetel. Uitsluitend gebruik van chemische onkruidbestrijding op max. 10% van de beheereenheid.

Aanvullende beheervoorschriften

- Zowel een poel als een klein historisch water is doorgaans een geïsoleerd stilstaand water dat gevoed wordt door grond- en/of regenwater. Een poel mag in verbinding staan met sloten of greppels wanneer sprake is van een natuurlijke eenheid die vrij afwatert;
- Minimaal de helft van het natte oppervlakte van de poel bestaat in de periode 15 maart tot 15 juni uit open water. Voor behoud van voldoende open water wordt de poel periodiek opgeschoond. Een incidentele droogval is toegestaan in de periode 15 juni tot 15 november;
- Vertrapping van de oevers bij het gebruik van de poel als vee drinkplaats wordt voorkomen. Bij het gebruik als vee drinkplaats is de poel minimaal over de helft van de oeverlengte uitgerasterd;
- Bomen en struweel op de oever is alleen toegestaan op de noordelijke oever, voor 1/3 van de totale oeverlengte;
- De oever van de poel dient flauw op te lopen en is voor minimaal 1/3 deel 1:5;
- Er mogen geen gewasbeschermingsmiddelen en meststoffen in en rond de poel gebruikt worden;
- Er mogen geen vissen of andere dieren (zoals eenden en ganzen) worden uitgezet of gekweekt;
- Sloopmaaisel of bagger mag niet verwerkt worden in en rond de poel;
- Een kleine poel is kleiner dan 175 m^2 , een grote poel en klein historisch water zijn groter dan 175 m^2 ;

Pakketten

9a Jaarlijks beheer bij poel $< 175 \text{ m}^2$

9b Eens in de 3 jaar opschonen binnen beheerperiode bij poel $> 175 \text{ m}^2$ hierbij wordt de helft geschoond en in het 6^e jaar de andere helft

9c Eens in de 6 jaar opschonen binnen beheerperiode bij poel $> 175 \text{ m}^2$

L10 Natuurvriendelijke oever

Beschrijving

Natuurvriendelijke oevers bieden mogelijkheden voor plant- en diersoorten in de vorm van een plas- of dras berm of een flauw talud langs een bestaande waterloop. De begroeiing bestaat uit plantensoorten van natte ruigten en natte graslanden. Natuurvriendelijke oevers zijn van groot belang voor de biodiversiteit door hun functie voor soorten als ringslang, rugstreeppad, grote en kleine modderkruiper en als paaiplaats voor allerlei vissoorten. Daarnaast zijn natuurvriendelijke oevers interessante habitats voor waterkevers en libellen. De ijsvogel profiteert ook indirect van de aanwezigheid van bovengenoemde soorten.

Beheereisen

- *Pakket a*: Minimaal 40% tot maximaal 100% van de beheereenheid is van 15 juli tot 1 maart van het volgende jaar geschoond en/of gemaaid;
- Snoei- en of maaiafval is verwijderd;
- *Pakket a*: De beheereenheid wordt niet beweid;
- Nadat de maaiwerkzaamheden zijn verricht, wordt dit aan het Collectief gemeld.

Aanvullende beheervoorschriften

- Een natuurvriendelijke oever is een aaneengesloten oever langs een bestaande waterloop, in de vorm van een plas- of drasberm of flauw talud (minimaal 1:3) met een begroeiing van inheemse planten;
- De oever heeft een breedte van tenminste 3 meter en maximaal 10 meter en heeft een minimale lengte van 25 meter;
- De beheereenheid wordt in een cyclus van minimaal éénmaal per 2 jaar en maximaal éénmaal per jaar geschoond en/of gemaaid;
- Chemische onkruidbestrijding is niet toegestaan, m.u.v. voor pleksgewijze bestrijding van haarden van akkerdistel, ridderzuring, Jacobskruiskruid en brandnetel;
- Er mogen geen meststoffen in het element gebruikt worden;
- *Pakket b*: uitsluitend beweiding met schapen toegestaan;

Pakketten

- Natuurvriendelijke oever
- Natuurvriendelijke oever met schapenbegrazing

A13 Botanisch waardevol grasland

Beschrijving

Botanische graslanden hebben vaak een wat pollige structuur en verspreid voorkomende kruiden. Karakteristieke soorten zijn Paardenbloem, Scherpe boterbloem en Pinksterbloem, en op de drogere percelen Margriet, Knoopkruid en Leeuwentand. Op de wat vochtiger graslanden kunnen kamgrasweiden ontstaan. Botanisch waardevol grasland kan een belangrijke bijdrage leveren aan diverse vormen van beheer gericht op vogels, insecten, amfibieën en kleine zoogdieren. De aanwezige kruiden zijn een voedselbron, en de wat open, ijle structuur van het gewas kan schuilgelegenheid bieden. De kruidenrijkdom wordt bevorderd door de bodem te verschralen: niet bemesten, geen bagger opbrengen en het maaisel afvoeren. Door zo laat mogelijk te maaien kunnen planten bloeien, zaad zetten en zich dus vermeerderen. Daarnaast is het laat maaien van belang voor de kwartelkoning (zie pakket 13 e tot en met g). Maaien vindt daarom plaats na 15 juni. Dan hebben de meeste vroeg bloeiende soorten gebloeid.

Beheereisen

- a) Minimaal 4 verschillende indicatorsoorten uit Bijlage 1 zijn in transect aanwezig in de periode maart tot oktober;
- b) Chemische onkruidbestrijding voor bestrijding van ongewenste plantensoorten is alleen pleksgewijs toegestaan;
- c) *Pakket a* : Van 1 maart tot 1 oktober is beweiding toegestaan met maximale veebezetting 2 GVE/ha;
- d) *Pakket b*: Beweiding is van 1 maart tot 1 augustus niet toegestaan;
- e) *Pakketten b, c, d*: Het gewas wordt jaarlijks minimaal 1 keer gemaaid en afgevoerd;
- f) *Pakket d*: Beweiding is nooit toegestaan;

Aanvullende beheervoorschriften

- Als de productie van het grasland nog hoog is, dient eerst een ontwikkelingsbeheer toegepast te worden (2 keer per jaar maaien). Is het perceel of de rand eenmaal kruidenrijk, dan wordt een instandhoudingsbeheer gevolgd (1 keer per jaar maaien).
- Maaien is toegestaan ná 15 juni;
- De beheereenheid wordt niet bemest en er wordt geen bagger opgebracht. Uitzondering geldt voor ernstig verschraalde percelen. Hier mag in overleg met en na beoordeling van coördinator van het Veluwe Collectief maximaal eens in de 6 jaar organische mest worden opgebracht;
- Het grasland mag niet worden gescheurd, gefreesd of heringezaaid.
- Klepelen is niet toegestaan;
- *Pakketten c en d*: randen liggen aan de buitenkant van het perceel. Maximaal 25% van de rand ligt aan de schaduwkant van de beheereenheid.
- *Pakket a*: Bijvoeren is niet toegestaan;
- *Pakket a en b*: bloten in het najaar is niet toegestaan
- *Pakket a en b*: minimaal 2% van de beheereenheid gaat lang de winter in (niet gemaaide stukken of pollen
- *Pakket a, b en c*: bij de eerste snede mag max. 80% worden gemaaid (de schrale stukken laten staan), het niet gemaaide deel moet gemaaid worden bij de 2e snede);
- *Pakket c en d*: de randen zijn bij voorkeur gelegen langs houtopstanden of watergangen. Daarbij mag maar max. 25% van de oppervlakte aan de noordkant van een houtig element gelegen zijn;
- *Pakket d*: 5% van de rand wordt het hele jaar niet gemaaid. Het jaar erop mag dit stuk weer worden mee gemaaid en blijft een ander stuk van 5% staan;

Pakketten

- a) Botanisch weiland
- b) Botanisch hooiland
- c) Botanisch waardevolle weiderand
- d) Botanisch waardevolle hooilandrand

A13 Maatwerkpakket (lastminute beheer) Kwartelkoning

Beschrijving

Het doel van dit maatwerkpakket is, als een broedende kwartelkoning op de beheereenheid wordt waargenomen, om lastminute afspraken tussen Collectief en beheerder te maken, zodat bewerkingen zoals maaien op een (deel) van het perceel worden uitgesteld waardoor de kwartelkoning niet verstoord wordt.

Achtergrondinformatie over beheer t.b.v. Kwartelkoning

De kwartelkoning is een trekvogel, die overwintert in Afrika. Pas laat in het voorjaar, vanaf mei, komen kwartelkoningen in Nederland aan. Zij zoeken dan een broedplaats in o.a. structuurrijke hooilanden. In Oost Nederland broeden kwartelkoningen in de hooilanden, beheerd met pakket 13B, in de uiterwaarden langs de rivieren Rijn, Waal en IJssel. De broedperiode is van mei tot augustus. Daarom is bij aanwezigheid van kwartelkoningen uitgesteld maaien na 15 juni wenselijk.

SOVON heeft een netwerk van waarnemers, die op bepaalde momenten op zoek gaan naar broedplaatsen (zg. roepplekken) van de kwartelkoning. Het Collectief onderhoudt contacten met de SOVON waarnemers over de locatie van deze roepplekken.

Direct na constateren van de roepplek neemt de coördinator van het Collectief contact op met de beheerder om dit last minute pakket af te spreken. De aanbevolen oppervlakte bedraagt bij voorkeur ca. 4 ha per roepplek. Uitgaande van de roepplek als centrum van voorkomen, ligt de oppervlakte globaal in een straal van 250 meter rond de roepplek. Hierbij gelden rivierdijk, rivier, houtwallen, hagen, wegen en afrasteringen als uiterste begrenzing. Per situatie bepaalt het Collectief de gewenste oppervlakte voor het last minute beheer.

Beheereisen

- Minimaal 4 verschillende indicatorsoorten uit Bijlage 1 zijn in transect aanwezig in de periode maart tot oktober;
- Chemische onkruidbestrijding voor bestrijding van ongewenste plantensoorten is alleen pleksgewijs toegestaan;
- Er wordt een rustperiode gerealiseerd van 5, 7 of 9 weken (zie beschreven onder pakketten);
- In de rustperiode vinden op de beheereenheid geen bewerkingen plaats;
- Beweiding is in de rustperiode niet toegestaan.

Pakketten

e) Uitgestelde maaidatum van 5 weken, tot 20 juli voor vroege kwartelkoning vestigingen

f) Uitgestelde maaidatum van 7 weken, tot 3 augustus voor gemiddelde kwartelkoning vestigingen

g) Uitgestelde maaidatum van 9 weken, tot 17 augustus voor late kwartelkoning vestigingen

A18 Kruidenrijke akker

Beschrijving

De kruidenrijke akker is van belang voor diverse soorten fauna in kleinschalige landschappen. De nectar, het stuifmeel, de zaden en de aangetrokken insecten vormen een voedselbron voor veel akkervogels en zoogdieren. Een niet te dicht gezaaid graangewas biedt ruimte voor de gewenste kruiden, zoals korenbloemen, klaprozen, kamille en broedende vogels. Percelen waarop dit pakket afgesloten is, hebben in minimaal 3 van de 6 jaar een graangewas. Zomergranen hebben daarbij de voorkeur boven wintergranen. Zomergranen hebben meer ecologische waarde, mede doordat de stoppel gedurende de winter over kan blijven staan. In de overige jaren is het aan de beheerder zelf wat te verbouwen. Omdat geen kunstmest gebruikt wordt en het chemisch bestrijden van onkruiden eveneens niet toegestaan is, zijn de omstandigheden gunstig voor de ontwikkeling van akkerflora.

Beheereisen

- De beheereenheid bestaat van 15 mei tot 15 juli uit een graan gewas (geen maïs);

Aanvullende beheereisen

- Bemesting van de beheereenheid met kunstmest is niet toegestaan, ook niet in de jaren dat geen graan geteeld wordt. Bemesting met organische mest is wel toegestaan;
- *Pakket a*: Drie van de zes jaar graan: In tenminste drie van de zes jaren van de beheerperiode wordt graan (met uitzondering van maïs) verbouwd;
- *Pakket b*: Vier van de zes jaar graan: In tenminste vier van de zes jaren van de beheerperiode wordt graan (met uitzondering van maïs) verbouwd;
- *Pakket c*: Vijf van de zes jaar graan: In tenminste vijf van de zes jaren van de beheerperiode wordt graan (met uitzondering van maïs) verbouwd;
- Chemische onkruidbestrijding is niet toegestaan, m.u.v. pleksgewijze bestrijding van haarden van akkerdistel, ridderzuring, jacobskruiskruid en brandnetel. Uitsluitend gebruik van chemische onkruidbestrijding op max. 10% van de beheereenheid;
- Bij teelt van zomergraan moet de graanstoppel tot 1 maart van het volgende jaar blijven staan.

Pakketten

18a1 Drie van de zes jaar zomergraan

18a2 Drie van de zes jaar wintergraan

18b1 Vier van de zes jaar zomergraan

18b2 Vier van de zes jaar wintergraan

18c1 Vijf van de zes jaar zomergraan

18c2 Vijf van de zes jaar wintergraan

A19 Kruidenrijke akkerranden

Beschrijving

In kleinschalige landschappen kunnen akkerranden een belangrijke functie hebben, als broedlocatie, voedselbron en schuilgelegenheid voor diverse soorten akkervogels zoals de patrijs, gele kwikstaart en kneu. Maar ook zoogdieren en insecten vinden er hun voedsel en waardplanten.

Beheereisen

- Minimaal 90% tot maximaal 100 % van de beheereenheid bestaat van 15 mei tot 1 februari uit een mengsel van granen en cultuurgewassen;
- De beheereenheid wordt niet beweid;

Aanvullende beheereisen

1. De kruidenrijke akkerrand is op bouwland gelegen en bij voorkeur langs houtopstanden, es-randen of watergangen. Daarbij mag maar max. 25% van de oppervlakte aan de noordkant van een houtig element gelegen zijn;
2. De kruidenrijke akkerrand is minimaal 6 meter breed, uitgezonderd in het kader van waterdoelen, dan is de rand minimaal 3 meter breed;
3. De beheereenheid mag jaarlijks op een ander bouwlandperceel worden aangelegd;
4. Als zaadmengsel zijn alleen de akkerkruidenmengsels die het Veluwe Collectief aanbiedt toegestaan. Veluwe Collectief adviseert op welke wijze de inzaai het best kan plaats vinden;
5. De kosten van het zaaigoed zijn voor rekening van de beheerder;
6. Inzaaien van de rand vindt plaats tussen 1 maart en 15 mei; indien in het voorafgaande jaar hetzelfde beheerpakket van toepassing was op de beheereenheid, dan hoeft alleen dat deel van de beheereenheid ingezaaid te worden dat is geploegd of ondergewerkt;
7. De beheereenheid mag niet voor 1 maart geploegd of ondergewerkt worden;
8. Chemische onkruidbestrijding is niet toegestaan op de beheereenheid;
9. Bemesting van de beheereenheid is niet toegestaan;

Pakketten

19a Kruidenrijke akkerrand klei

19b Kruidenrijke akkerrand zand

L20a Hakhoutbeheer jaarlijks beheer

Beschrijving

Hakhoutbeheer wordt in Nederland toegepast op verschillende landschapselementen zoals elzensingels en houtwallen. Deze landschapselementen kunnen van belang zijn voor o.a. vogels, amfibieën, insecten en kleine zoogdieren. Daarnaast hebben landschapselementen vaak een bepaald belang m.b.t. cultuurhistorie en landschappelijk schoon. Houtwallen en houtsingels zijn bepalend voor een aantal landschapstypen op de zandgronden. Deze lijnvormige elementen vormen een belangrijk biotoop voor aan struwelen en zomen gebonden flora en fauna in het cultuurlandschap. Ze zijn tevens van belang ter oriëntatie voor vleermuizen en als verbindingzone voor fauna. Dit pakket biedt verschillende beheeropties aan, die afhankelijk van de doelstelling, passen bij lijnvormige beplantingen, zoals houtwallen, houtsingels en elzensingels.

Beheereisen

- Onderhouden van raster ter bescherming tegen beschadiging door vee;
- Maaien van vegetatie bij het raster ten behoeve van stroomvoorziening;
- Snoeien van overhangende takken;
- Maaien van bramen die hakhoutstobben overwoekeren;
- Nadat het groot onderhoud (afzetten) aan de beheereenheid is verricht, wordt dit aan het Collectief gemeld.

Aanvullende beheervoorschriften

1. Een houtwal, elzen- of houtsingel is een vrij liggend lijnvormig en aaneengesloten landschapselement, al dan niet groeiend op een aarden wal, met een opgaande begroeiing van inheemse bomen en/of struiken;
2. Minimaal 80 % van de begroeiing wordt als hakhout beheerd, de rest mag als overstaander blijven staan. De landschappelijke verschijningsvorm en oppervlakte moeten in stand blijven;
3. Het element mag niet betreden en/of beschadigd worden door vee. Indien het element is uitgerasterd moet het raster op een zodanige afstand staan dat vraat aan stammen wordt voorkomen;
4. Snoeihout mag op stapels of rillen in het element verwerkt worden voor zover het de ondergroei en/of de stoven niet schaadt;
5. Chemische onkruidbestrijding is niet toegestaan, uitgezonderd het behandelen van de stobben van Amerikaanse vogelkers;
6. Branden is in de beheereenheid of in de directe omgeving daarvan niet toegestaan;
7. Bemesting is niet toegestaan;
8. Sloopmaaisel, bagger, maaisel en tuinafval mogen niet verwerkt worden in de beheereenheid blijven;
9. Als takken of stammen versnipperd worden mogen de snippers niet verwerkt worden in de beheereenheid;

Pakketten

20A1: Houtsingel jaarlijks beheer

20A2: Hoge houtwal jaarlijks beheer

20A4: Elzensingel 30-50% bedekking jaarlijks beheer

20A5: Elzensingel 50-75% bedekking jaarlijks beheer

20A6: Elzensingel >75% bedekking jaarlijks beheer

L20b Hakhoutbeheer elzensingel cyclus 7 tot 14 jaar

Beschrijving

Hakhoutbeheer wordt in Nederland toegepast op verschillende landschapselementen zoals elzensingels en houtwallen. Deze landschapselementen kunnen van belang zijn voor o.a. vogels, amfibieën, insecten en kleine zoogdieren. Daarnaast hebben landschapselementen vaak een bepaald belang m.b.t. cultuurhistorie en landschappelijk schoon. Elzensingels zijn bepalend voor een aantal landschapstypen op de zandgronden. Deze lijnvormige elementen vormen een belangrijk biotoop voor aan struwelen en zomen gebonden flora en fauna in het cultuurlandschap. Ze zijn tevens van belang ter oriëntatie voor vleermuizen en als verbindingzone voor fauna.

Beheereisen

- Op minimaal 80% van de beheereenheid vindt een eindkap plaats in de beheerperiode van 6 jaar. Het snoeien gebeurt in de periode tussen 1 november en 15 maart van het daaropvolgende jaar. Het overige deel wordt in stand gehouden;
- Uitsluitend gebruik van chemische onkruidbestrijding op max. 10% van de beheereenheid
- De beheereenheid wordt niet beweide;
- Nadat het groot onderhoud (afzetten) aan de elzensingel is verricht, wordt dit aan het Collectief gemeld.

Aanvullende beheervoorschriften

1. Een elzensingel is een vrij liggend lijnvormig en aaneengesloten landschapselement, met een opgaande begroeiing van inheemse els;
2. Minimaal 80 % van de begroeiing wordt als hakhout beheerd, de rest mag als overstaander blijven staan. De landschappelijke verschijningsvorm en oppervlakte moeten in stand blijven.
3. Het element mag niet beschadigd worden door vee. Indien het element is uitgerasterd moet het raster op een zodanige afstand staan dat vraat aan stammen wordt voorkomen. Het raster mag niet aan het element worden bevestigd;
4. Chemische onkruidbestrijding is niet toegestaan, uitgezonderd het behandelen van de stobben van Amerikaanse vogelkers;
5. Branden is in de beheereenheid of in de directe omgeving daarvan niet toegestaan;
6. Bemesting is niet toegestaan;
7. Slootmaaisel, bagger, maaisel en tuinafval mogen niet verwerkt worden in de beheereenheid;
8. Als takken of stammen versnipperd worden mogen de snippers niet verwerkt worden in de beheereenheid.

Pakketten

20B2: Elzensingel 30-50% bedekking met eindkap in cyclus 7-14 jaar

20B3: Elzensingel 50-75% bedekking met eindkap in cyclus 7-14 jaar

20B4: Elzensingel >75% bedekking met eindkap in cyclus 7-14 jaar

L20C Hakhoutbeheer eindkap cyclus 20-25 jaar

Beschrijving

Hakhoutbeheer wordt in Nederland toegepast op verschillende landschapselementen zoals elzensingels en houtwallen. Deze landschapselementen kunnen van belang zijn voor o.a. vogels, amfibieën, insecten en kleine zoogdieren. Daarnaast hebben landschapselementen vaak een bepaald belang m.b.t. cultuurhistorie en landschappelijk schoon. Deze lijnvormige elementen vormen een belangrijk biotoop voor aan struwelen en zomen gebonden flora en fauna in het cultuurlandschap. Ze zijn tevens van belang ter oriëntatie voor vleermuizen en als verbindingzone voor fauna. Dit pakket biedt verschillende beheeropties aan, die afhankelijk van de doelstelling, passen bij lijnvormige beplantingen, zoals houtwallen, houtsingels en elzensingels.

Beheereisen

- Op minimaal 80% van de beheereenheid vindt een eindkap plaats in de beheerperiode. Het snoeien gebeurt in de periode tussen 1 november en 15 maart van het daaropvolgende jaar. Het overige deel wordt in stand gehouden. De kacyclus bedraagt 20 tot 25 jaar;
- Snoeiafval op rillen leggen in de beheereenheid (max. 1m hoog) en / of snoei- en of maaiafval is verwijderd;
- Uitsluitend gebruik van chemische onkruidbestrijding op max. 10% van de beheereenheid
- De beheereenheid wordt niet beweide;
- Nadat het groot onderhoud (afzetten) aan de beheereenheid is verricht, wordt dit aan het Collectief gemeld.

Aanvullende beheervoorschriften

1. Een houtwal, elzen- of houtsingel is een vrij liggend lijnvormig en aaneengesloten landschapselement, al dan niet groeiend op een aarden wal, met een opgaande begroeiing van inheemse bomen en/of struiken;
2. Minimaal 80% van de begroeiing wordt als hakhout beheerd, de rest mag als overstaander blijven staan. De landschappelijke verschijningsvorm en oppervlakte moeten in stand blijven;
3. Het element mag niet betreden en/of beschadigd worden door vee. Indien het element is uitgerasterd moet het raster zodanig staan dat vraat aan stammen wordt voorkomen;
4. Snoeihout mag op stapels of rillen in het element verwerkt worden voor zover het de ondergroei en/of de stoven niet schaadt;
5. Chemische onkruidbestrijding is niet toegestaan, uitgezonderd het behandelen van de stobben van Amerikaanse vogelkers;
6. Branden is in de beheereenheid of in de directe omgeving daarvan niet toegestaan;
7. Bemesting is niet toegestaan;
8. Slootmaaisel, bagger, maaisel en tuinafval mogen niet verwerkt worden in de beheereenheid blijven;
9. Als takken of stammen versnipperd worden mogen de snippers niet verwerkt worden in de beheereenheid;

Pakketten

20C: Houtwal of houtsingel met eindkap in cyclus 20-25 jaar

20C5: Elzensingel bedekking 30-50%

20C6: Elzensingel bedekking 50-75%

20C7: Elzensingel bedekking >75%

L20D Hakhoutbeheer eenmaal per 6 jaar tussenkap

Beschrijving

Hakhoutbeheer wordt in Nederland toegepast op verschillende landschapselementen zoals elzensingels en houtwallen. Deze landschapselementen kunnen van belang zijn voor o.a. vogels, amfibieën, insecten en kleine zoogdieren. Daarnaast hebben landschapselementen vaak een bepaald belang m.b.t. cultuurhistorie en landschappelijk schoon. Houtwallen en houtsingels zijn bepalend voor een aantal landschapstypen op de zandgronden. Deze lijnvormige elementen vormen een belangrijk biotoop voor aan struwelen en zomen gebonden flora en fauna in het cultuurlandschap. Ze zijn tevens van belang ter oriëntatie voor vleermuizen en als verbindingzone voor fauna. Dit pakket biedt verschillende beheeropties aan, die passen bij lijnvormige beplantingen, zoals houtwallen en houtsingels.

Beheereisen

- Op minimaal 50% van de beheereenheid vindt een tussenkap plaats in de beheerperiode van 6 jaar. Het snoeien gebeurt in de periode tussen 1 november en 15 maart van het daaropvolgende jaar. Het overige deel wordt in stand gehouden;
- De kapcyclus bedraagt ca. 12 jaar;
- Snoeiafval op rillen leggen in de beheereenheid (max. 1m hoog) en / of snoei- en of maaiafval is verwijderd;
- Uitsluitend gebruik van chemische onkruidbestrijding op max. 10% van de beheereenheid
- De beheereenheid wordt niet beweid;
- Nadat het groot onderhoud (afzetten) aan de beheereenheid is verricht, wordt dit aan het Collectief gemeld.

Aanvullende beheervoorschriften

1. Een houtwal of houtsingel is een vrij liggend lijnvormig en aaneengesloten landschapselement, al dan niet groeiend op een aarden wal, met een opgaande begroeiing van inheemse bomen en/of struiken;
2. Minimaal 80 % van de begroeiing wordt als hakhout beheerd, de rest mag als overstaander blijven staan. De landschappelijke verschijningsvorm en oppervlakte moeten in stand blijven;
3. Het element mag niet betreden en/of beschadigd worden door vee. Indien het element is uitgerasterd moet het raster op een zodanige afstand staan dat vraat aan stammen wordt voorkomen;
4. Snoeihout mag op stapels of rillen in het element verwerkt worden voor zover het de ondergroei en/of de stoven niet schaadt;
5. Chemische onkruidbestrijding is niet toegestaan, uitgezonderd het behandelen van de stobben van Amerikaanse vogelkers;
6. Branden is in de beheereenheid of in de directe omgeving daarvan niet toegestaan;
7. Bemesting is niet toegestaan;
8. Sloopmaaisel, bagger, maaisel en tuinafval mogen niet verwerkt worden in de beheereenheid blijven;
9. Als takken of stammen versnipperd worden mogen de snippers niet verwerkt worden in de beheereenheid.

Pakketten

20D: Houtwal of houtsingel met tussenkap

L20E Hakhoutbeheer eenmaal per 12 jaar eindkap

Beschrijving

Hakhoutbeheer wordt in Nederland toegepast op verschillende landschapselementen zoals elzensingels en houtwallen. Deze landschapselementen kunnen van belang zijn voor o.a. vogels, amfibieën, insecten en kleine zoogdieren. Daarnaast hebben landschapselementen vaak een bepaald belang m.b.t. cultuurhistorie en landschappelijk schoon. Deze lijnvormige landschapselementen kennen een sterke samenhang met het omringende landschap. Houtwallen en houtsingels zijn bepalend voor een aantal landschapstypen op de zandgronden. Deze lijnvormige elementen vormen een belangrijk biotoop voor aan struwelen en zomen gebonden flora en fauna in het cultuurlandschap. Ze zijn tevens van belang ter oriëntatie voor vleermuizen en als verbindingzone voor fauna. Dit pakket biedt verschillende beheeropties aan, die passen bij lijnvormige beplantingen, zoals houtwallen en houtsingels.

Beheereisen

- Op minimaal 80% van de beheereenheid vindt een eindkap plaats in de beheerperiode van 6 jaar. Het snoeien gebeurt in de periode tussen 1 november en 15 maart van het daaropvolgende jaar. Het overige deel wordt in stand gehouden;
- Snoeiafval op rillen leggen in de beheereenheid (max. 1m hoog) en / of snoei- en of maaiafval is verwijderd;
- Uitsluitend gebruik van chemische onkruidbestrijding op max. 10% van de beheereenheid
- De beheereenheid wordt niet beweid;
- Nadat het groot onderhoud (afzetten) aan de beheereenheid is verricht, wordt dit aan het Collectief gemeld.

Aanvullende beheervoorschriften

1. Een houtwal, elzen- of houtsingel is een vrij liggend lijnvormig en aaneengesloten landschapselement, al dan niet groeiend op een aarden wal, met een opgaande begroeiing van inheemse bomen en/of struiken;
2. Minimaal 80 % van de begroeiing wordt als hakhout beheerd, de rest mag als overstaander blijven staan. De landschappelijke verschijningsvorm en oppervlakte moeten in stand blijven;
3. Het element mag niet betreden en/of beschadigd worden door vee. Indien het element is uitgerasterd moet het raster op een zodanige afstand staan dat vraat aan stammen wordt voorkomen;
4. Snoeihout mag op stapels of rillen in het element verwerkt worden voor zover het de ondergroei en/of de stoven niet schaadt;
5. Chemische onkruidbestrijding is niet toegestaan, uitgezonderd het behandelen van de stobben van Amerikaanse vogelkers;
6. Branden is in de beheereenheid of in de directe omgeving daarvan niet toegestaan;
7. Bemesting is niet toegestaan;
8. Sloopmaaisel, bagger, maaisel en tuinafval mogen niet verwerkt worden in de beheereenheid blijven;
9. Als takken of stammen versnipperd worden mogen de snippers niet verwerkt worden in de beheereenheid;

Pakketten

20E: Houtwal of houtsingel met eindkap in cyclus 12 jaar

L21A Beheer van knotboomrijen

Beschrijving

Knotbomen zijn bomen met een opgaande stam, waarbij periodiek de boven op die stam groeiende takken (of pruik) worden geoogst. Door die oogst ontstaat er op deze hoogte een vergroeiing van de stam: de knot. Knoteiken worden traditioneel een keer in de zeven tot acht jaar geknot. Bij knotessen en -elzen gebeurde dat eens in de vijf tot zes jaar en knotwilgen en knotpopulieren worden meestal eens in de vier jaar geknot.

Knotbomen zijn karakteristieke landschapselementen.

Voorals oudde knotbomen zijn ook van groot belang voor de biodiversiteit vanwege hun functie als broedplek voor vogels als de rans- en steenuil die gebruikt maakt van geschikte holtes.

Ook diverse soorten vleermuizen maken gebruik van holle knotbomen. Dat geldt ook voor allerlei soorten muizen en marterachtigen als bunzing en hermelijn. De vroeg in het voorjaar bloeiende knotwilgen zijn een eldorado voor insecten die van stuifmeel en nectar leven.

Beheereisen

- De knotbomen worden minimaal 1x in de beheerperiode gesnoeid;
- Knotwerkzaamheden worden alleen verricht in de periode tussen 1 oktober en 15 maart;
- Snoei- en of maaiafval is verwijderd;
- Uitsluitend gebruik van chemische onkruidbestrijding op max. 10% van de beheereenheid;
- Nadat het groot onderhoud (knotten) van de knotbomen is uitgevoerd, wordt dit aan het Collectief gemeld.

Aanvullende beheervoorschriften

- Een knotboom is een inheemse loofboom, waarvan de stam periodiek op een hoogte van minimaal 1,0 meter boven maaiveld wordt afgezet (geknot);
- Chemische onkruidbestrijding is niet toegestaan, m.u.v. pleksgewijze bestrijding van akkerdistel, ridderzuring en Jacobskruid;
- Niet branden in, of in de directe omgeving van het element;
- Als snoeihout versnipperd wordt mogen de snippers niet verwerkt worden in het element;
- Sloopmaaisel, bagger, maaisel en tuinafval en ander afval mogen niet verwerkt worden in de beheereenheid;
- De bomen mogen niet worden beschadigd door vee. Een raster ter bescherming mag niet aan het element bevestigd worden;

Pakketten

25a1 Knotboom stamdiameter < 20 cm

25a3 Knotboom stamdiameter 20 – 60 cm

25a5 Knotboom stamdiameter > 60 cm

L21B Beheer van bomenrijen

Beschrijving

Bomenrijen komen in heel Nederland voor en zijn vaak zeer bepalende elementen in het landschap, met een grote verscheidenheid aan vormen. Op de zandgronden komen bomenrijen voor langs perceelsgrenzen en langs paden. Ze kunnen bestaan uit één of meerdere boomsoorten, vrij in het veld staan of langs een watergang, schouwpad, weg of anderszins. In deze vorm hebben bomenrijen niet alleen een landschappelijke waarde maar ook waarde als broedgebied voor vogels, of als ecologische corridor, bijvoorbeeld voor vleermuizen.

Beheereisen

- De beheereenheid wordt minimaal 1x per 6 jaar gesnoeid;
- Snoei- en of maaiafval is verwijderd;
- Uitsluitend gebruik van chemische onkruidbestrijding op max. 10% van de beheereenheid
- De beheereenheid wordt niet beweide;
- Nadat het groot onderhoud (snoeien) aan de bomenrij is verricht, wordt dit aan het Collectief gemeld.

Aanvullende voorschriften

1. De beheereenheid wordt gesnoeid in de periode 15 juli tot 15 maart van dit kalenderjaar;
2. Bij oudere bomen kan het snoeien zich beperken tot het verwijderen van dood hout (indien noodzakelijk);
3. Na het snoeien is de lengte van de kroon minimaal 3/5 van de totale hoogte van de boom;
4. Als snoeihout versnipperd wordt mogen de snippers niet verwerkt worden in het element;
5. Beschermen tegen schade als gevolg van beweiding of bewerking op aangrenzende gronden;
6. Het raster mag niet aan het element bevestigd worden;
7. Chemische onkruidbestrijding is niet toegestaan, m.u.v. pleksgewijze bestrijding van akkerdistel, ridderzuring en jacobskruiskruid (alleen in nieuwe elementen);
8. Ongewenste houtsoorten, zoals Amerikaanse vogelkers, Amerikaanse eik, Robinia en Ratel-populier mogen via uitgraven, mechanische of stobbenbehandeling worden bestreden;
9. Bemesting is niet toegestaan;
10. Niet branden in, of in de directe omgeving van het element.

Pakketten

- 21B7: boomrijen met bomen met diameter <20cm
- 21B13: boomrijen met bomen met diameter van 20 tot 60 cm
- 21B15: boomrijen met bomen met diameter >60 cm

L22 Knip- of scheerheg

Beschrijving

Heggen zijn al eeuwen te vinden in het Nederlandse cultuurlandschap. Waar in natte delen van Nederland sloten als eigendoms- of perceelscheiding dienden, werden in drogere delen veelal heggen gebruikt. De doornige meidoorn kon daarnaast ook nog een veekerende functie hebben. Ook op landgoederen en forten is het gebruik van meidoornhagen bekend. De introductie van het prikkeldraad rond 1900 heeft gezorgd voor het verdwijnen van veel heggen. Heggen komen in heel Nederland voor, maar zijn vooral te vinden rondom dorpen en boerderijen. Door het regelmatig knippen heeft de heg een strak en recht uiterlijk. Heggen zijn van belang als leefgebied en migratieroute. Daarnaast bieden heggen schuilmogelijkheden voor fauna in het cultuurlandschap.

Beheereisen

- De beheereenheid is minimaal éénmaal per 2 tot 3 jaar gesnoeid (geknipt/geschoren) in de periode van 15 juni tot 15 maart;
- Snoei- en of maaiafval is verwijderd;
- Uitsluitend gebruik van chemische onkruidbestrijding op max. 10% van de beheereenheid;
- De beheereenheid wordt niet beweid;
- Nadat het groot onderhoud (scheren of knippen) aan de heg is verricht, wordt dit aan het Collectief gemeld (melden niet vaker dan één keer per twee jaar)

Aanvullende beheervoorschriften

1. De beheereenheid wordt in een cyclus van minimaal eenmaal per 3 jaar en maximaal eenmaal per jaar gesnoeid (geknipt/geschoren), geknot of afgezet in de periode van 15 juni tot en met 15 maart;
2. Na het knippen of scheren heeft de heg een minimale hoogte van 0,8 meter;
3. Als snoeihout versnipperd wordt mogen de snippers niet verwerkt worden in het element;
4. Chemische onkruidbestrijding is niet toegestaan, m.u.v. pleksgewijze bestrijding van akkerdistel, ridderzuring en Jacobskruiskruid (alleen in nieuwe elementen);
5. Ongewenste houtsoorten, zoals Amerikaanse vogelkers, Amerikaanse eik, Robinia en Ratel-populier mogen via uitgraven, mechanische of stobbenbehandeling worden bestreden;
6. Beschermen tegen schade als gevolg van beweiding of bewerking op aangrenzende gronden.
7. Het raster mag niet aan het element bevestigd worden;
8. Slootmaaisel, bagger, maaisel en tuinafval mogen niet verwerkt worden in de beheereenheid;
9. Bemesting is niet toegestaan;
10. Niet branden in, of in de directe omgeving van het element.

Pakketten

22b 2 á 3-jaarlijks scheren of knippen

L23 Struweelhaag

Beschrijving

In de loop der eeuwen zijn in het Nederlandse landschap diverse lijnvormige landschapselementen verschenen met houtige gewassen. Sommige van deze landschapselementen zijn al eeuwen oud. De functie van dergelijke landschapselementen was perceelsscheiding en veekering. Door de komst van prikkeldraad, schaalvergroting en ruilverkavelingen zijn vele kilometers van deze elementen verdwenen. Struweelhagen komen in heel Nederland voor en er zijn vele lokale varianten. Karakteristieke heggelandschappen zijn terug te vinden langs de IJssel. Deze landschapselementen kennen een sterke samenhang met het omringende landschap. Het verschil met een knip- of scheerheg is dat een struweelhaag minder frequent wordt gesnoeid en daardoor meer en breder uitgroeit. Soms is er sprake van speciale beheervormen zoals bij vlechthekken. Struweelhagen vormen een belangrijk leefgebied voor aan struwelen en zomen gebonden flora en fauna in het cultuurlandschap. Ze zijn tevens van belang ter oriëntatie voor vleermuizen en als verbindingszone voor fauna.

Beheereisen

- Eenmaal per 5 tot 7 jaar wordt de beheereenheid gesnoeid, geknot of afgezet in de periode in de periode tussen 1 oktober en 15 maart;
- Snoei- en of maaiafval is verwijderd;
- Uitsluitend gebruik van chemische onkruidbestrijding op max. 10% van de beheereenheid;
- De beheereenheid wordt niet beweide;
- Nadat het groot onderhoud (afzetten of snoeien) aan de struweelhaag is verricht, wordt dit aan het Collectief gemeld.

Aanvullende beheervoorschriften

- Een struweelhaag is een vrij liggend lijnvormig landschapselement met een aaneengesloten opgaande begroeiing van inheemse, overwegend doornachtige struiken;
- Pakket a: Na het snoeien heeft de haag een hoogte van tenminste 1,00 meter en een breedte van tenminste 0,8 meter;
- Chemische onkruidbestrijding is niet toegestaan, m.u.v. pleksgewijze bestrijding van akkerdistel, ridderzuring en Jacobskruid;
- Bemesting is niet toegestaan;
- Niet branden in, of in de directe omgeving van het element;
- Overhangende takken kunnen gedurende het gehele jaar worden teruggesnoeid;
- Het snoeien kan gecombineerd worden met het vlechten van de haag;
- Als snoeihout versnipperd wordt mogen de snippers niet verwerkt worden in het element;
- Het element mag niet betreden en/of beschadigd worden door vee. Indien het element is uitgerasterd moet het raster op een zodanige afstand staan dat vraat aan stammen wordt voorkomen;
- Sloopmaaisel, bagger, maaisel en tuinafval en ander afval mogen niet verwerkt worden in de beheereenheid;

Pakketten

A2) Snoeycyclus 5-7 jaar: het element kan vrij uitgroeien en wordt 1 maal per 5 tot 7 jaar aan drie zijden gesnoeid.

B1) Snoeycyclus >12 jaar: het element kan vrij uitgroeien en wordt 1 maal per 12 tot 25 jaar afgezet

L24 Struweelrand

Beschrijving

Struweelranden kunnen zich ontwikkelen vanuit een extensief beheerde situatie, of aangeplant worden. Afhankelijk van het beheer kunnen randen ontstaan die gedomineerd worden door ruigtekruiden, struiken of een combinatie van beide. Kenmerk van een struweelrand is dat deze zowel vrijliggend, als aansluitend aan een ander element kan liggen. Struweelranden kunnen daarmee dienen als overgangsgebied tussen agrarisch gebruikte percelen en bossen, en zijn in die vorm vooral te beschouwen als een naar voren geschoven bosrand. Struweelranden zijn van groot belang voor de biodiversiteit vanwege hun functie als leefgebied voor vogels als grasmus, patrijs, grauwe klauwier en geelgors, voor zoogdieren als de bunzing en (in combinatie met een aanliggende poel) amfibieën als boomkikker. Wanneer dat microklimaat ontbreekt, kunnen struweelranden vooral van belang zijn voor broedvogels en planten van een meer extensief beheer.

Beheereisen

- 0 % tot maximaal 50% van de beheereenheid is gesnoeid in de periode 1 november en 15 maart in het jaar van onderhoud. Het overige deel wordt in stand gehouden;
- Snoeiafval op rillen leggen in de beheereenheid (niet versnipperen) ; en / of snoei – en of maaiafval is verwijderd;
- 20% van de beheereenheid mag van 15 juli van het vorige kalenderjaar tot 15 maart van dit kalenderjaar geschoond en/of gemaaid worden;
- Uitsluitend gebruik van chemische onkruidbestrijding op max. 10% van de beheereenheid;
- De beheereenheid wordt niet beweide;
- Nadat het groot onderhoud (snoeien of afzetten) aan de struweelrand is verricht, wordt dit aan het Collectief gemeld.

Aanvullende beheervoorschriften

- Een struweelrand is een aaneengesloten rand met een mozaïek van struweel (bramen en/of andere inheemse bomen of struiken) en een kruidachtige begroeiing van inheemse grassen en kruiden die zich spontaan kan ontwikkelen;
- De struweelrand kan langs een bosrand of een landschapselement liggen maar ook vrij in het veld, bijvoorbeeld langs een perceelsrand;
- Chemische onkruidbestrijding is niet toegestaan, m.u.v. pleksgewijze bestrijding van akkerdistel, ridderzuring en Jacobskruiskruid (alleen in nieuwe elementen);
- Ongewenste houtsoorten, zoals Amerikaanse vogelkers, Amerikaanse eik, Robinia en Ratelpopulier mogen via uitgraven, mechanische of stobbenbehandeling worden bestreden.
- Beschermen tegen schade als gevolg van beweiding of bewerking op aangrenzende gronden.
- Bemesting is niet toegestaan.
- Niet branden in, of in de directe omgeving van het element.
- Sloopmaaisel, bagger, maaisel en tuinafval mogen niet verwerkt worden in de beheereenheid.

L25A Beheer van bomen op landbouwgrond

Beschrijving

Bomenrijen en solitaire bomen komen in heel Nederland voor en zijn vaak zeer bepalende elementen in het landschap, met een grote verscheidenheid aan vormen. Op de zandgronden komen bomenrijen voor langs perceelsgrenzen en langs paden. Ze kunnen bestaan uit één of meerdere boomsoorten, vrij in het veld staan of langs een watergang, schouwpad, weg of anderszins. In deze vorm hebben bomenrijen niet alleen een landschappelijke waarde maar ook waarde als broedgebied voor vogels, of als ecologische corridor, bijvoorbeeld voor vleermuizen. Solitaire bomen zijn eveneens zeer kenmerkend voor het landschap, en vanuit die optiek waardevol om te behouden.

Beheereisen

- Minimaal 5% tot maximaal 40 % van de beheereenheid is gesnoeid in de periode 15 juli van het vorige kalenderjaar tot 15 maart van dit kalenderjaar. Het overige deel wordt in stand gehouden;
- Snoei- en of maaiafval is verwijderd;
- Uitsluitend gebruik van chemische onkruidbestrijding op max. 10% van de beheereenheid;
- Nadat het groot onderhoud (snoeien) van de bomen is verricht, wordt dit aan het Collectief gemeld.

Aanvullende beheervoorschriften

- Dit pakket is bedoeld voor bomen die in een terrein staan dat als landbouwgrond in gebruik is, zoals solitaire bomen of boomrijen;
- Voor solitaire bomen geldt: jonge bomen worden gemiddeld eenmaal per 5 jaar gesnoeid, en oudere bomen gemiddeld eenmaal per 10 jaar. Bij oudere bomen kan het snoeien zich beperken tot het verwijderen van dood hout (indien noodzakelijk). Na het snoeien is de lengte van de kroon minimaal 3/5 van de totale hoogte van de boom;
- Chemische onkruidbestrijding is niet toegestaan, m.u.v. pleksgewijze bestrijding van akkerdistel, ridderzuring en Jacobskruiskruid (alleen in nieuwe elementen);
- Ongewenste houtsoorten, zoals Amerikaanse vogelkers, Amerikaanse eik, Robinia en Ratel-populier mogen via uitgraven, mechanische of stobbenbehandeling worden bestreden;
- Niet branden in, of in de directe omgeving van het element;
- Als snoeihout versnipperd wordt mogen de snippers niet verwerkt worden in het element;
- Sloopmaaisel, bagger, maaisel en tuinafval mogen niet verwerkt worden in de beheereenheid;
- De bomen mogen niet worden beschadigd door vee. Jonge bomen in een weiland zijn voorzien van een boomkorf of zijn uitgerasterd. Het raster mag niet aan het element bevestigd worden;

Pakketten

25A1: bomen met diameter <20 cm.

25A2: bomen met diameter 20 tot 60 cm.

25A3: bomen met diameter >60 cm.

L26 Hoogstamboomgaard (CONCEPT)

Beschrijving

Een hoogstamboomgaard is een boomgaard of boomweide met fruitrassen of notenbomen. Overal op de Veluwe komen hoogstamboomgaarden voor, vooral als onderdeel van het boerenerf. Ook bij landgoederen en buitenplaatsen waren vaak (grootschalige) boomgaarden te vinden. Boomgaarden zijn dikwijls verbonden aan boerderijen. De ondergrond van de hoogstamboomgaard is vaak een begraasd grasland. Naast hun functie voor fruitproductie hebben hoogstamboomgaarden ook een belangrijke landschappelijke betekenis en vormen ze het leefgebied voor diverse diersoorten zoals bijvoorbeeld steenuil. Daarnaast zijn ze ook van belang als broedgebied voor soorten als gekraagde roodstaart, steenuil en diverse soorten spechten en als leefgebied voor zoogdieren als bunzing, mits elementen als struwelen en oude loofbossen ook aanwezig zijn in de directe omgeving. In oude boomgaarden groeien vaak ook bijzondere zeldzame fruitrassen en in de ondergroei van de hoogstammen handhaaft zich vaak een soortenrijke kruidenvegetatie.

In de afgelopen 25 jaar zijn er vele nieuwe hoogstambomen aangeplant. Een groot deel hiervan heeft zich tot op heden matig tot slecht ontwikkeld en zal wellicht niet uitgroeien tot de normale maat hoogstamfruitboom (minimaal 6m breed en hoog). Dit komt door te weinig bemesting, te weinig snoei, slecht groeiende rassen en in combinatie daarmee minder sterke onderstammen (met name bij de appelbomen).

Beheereisen

- a) De fruitbomen worden tenminste eenmaal per 2 jaar gesnoeid. Dit geldt voor appel, peer en pruim. Voor kers en walnoot wordt enkel vorm- of onderhoudsnoei uitgevoerd indien nodig;
- b) Snoei- en of maaifval is verwijderd;
- c) Uitsluitend gebruik van chemische onkruidbestrijding op max. 10% van de beheereenheid;

Aanvullende beheervoorschriften

- Het aandeel kersen en notenbomen mag maximaal 20% bedragen;
- Een hoogstamboomgaard is een verzameling van fruitbomen, met een stam van minimaal 1,5 meter hoog en waarvan de onderbegroeiing bestaat uit een grazige vegetatie;
- Een hoogstamboomgaard heeft een minimale oppervlakte van 0,15 ha en heeft een dichtheid van minimaal 50 tot maximaal 150 fruitbomen per ha;
- Het onderhoud van jonge hoogstamfruitbomen is erop gericht zoveel mogelijk groei te creëren en daarmee een hoogstamboom van voldoende formaat.
- Snoeiwerkzaamheden dienen zo veel mogelijk buiten het broedseizoen (15 maart tot 15 juli) te worden uitgevoerd;
- De stam van de hoogstamfruitboom mag niet beschadigd worden door vee en moet daarom worden voorzien van een boomkorf/raster. De bescherming mag niet aan de boom bevestigd worden.
- Bemesting met drijfmest, ruige mest of kalk is toegestaan;
- Chemische onkruidbestrijding is niet toegestaan, m.u.v. pleksgewijze bestrijding van akkerdistel, ridderzuring en jacobskruiskruid;

Pakketten:

26a: Hoogstambomen met een stamdiameter <10 cm.	Prijs per stuk/jaar: 4,00
26b: Hoogstambomen met een stamdiameter 10 tot 30 cm	Prijs per stuk/jaar: 14,00
26c: Hoogstambomen met een stamdiameter >30 cm	Prijs per stuk/jaar: 20,00

L27 Hakhoutbosje

Beschrijving

Boeren hebben al eeuwenlang behoefte aan hout voor allerlei doeleinden. Het kan hierbij gaan om brandhout, staken voor de groentetuin of hout voor gereedschapsstelen. Dit soort bosjes wordt in de volksmond ook wel geriefhoutbosjes genoemd. Dergelijke bosjes worden van oudsher als hakhout beheerd. Hakhoutbosjes zijn van groot belang voor de biodiversiteit vanwege hun functie als leefgebied voor diverse vogels en zoogdieren. Aanwezigheid van overstaanders (bomen die niet worden gekapt bij het periodieke onderhoud) verhoogt de ecologische waarde.

Beheereisen

- Minimaal 80 % van de het bosje wordt als hakhout beheerd;
- Het afzetten vindt 1x plaats in de beheerperiode en wel in de periode tussen 1 november en 15 maart;
- Snoeiafval op rillen leggen in de beheereenheid (max. 1m hoog) en / of snoei- en of maaiafval is verwijderd;
- Uitsluitend gebruik van chemische onkruidbestrijding op max. 10% van de beheereenheid;
- De beheereenheid wordt niet beweid;
- Nadat het groot onderhoud (afzetten) aan het bosje is verricht, wordt dit aan het Collectief gemeld.

Aanvullende beheervoorschriften

- Een hakhoutbos(je) is een vrij liggend vlakvormig landschapselement, met inheemse bomen en/of struiken dat als hakhout wordt beheerd;
- Periodiek afzetten vindt plaats in een cyclus van 6 tot 25 jaar;
- Snoeihout mag op stapels of rillen in het element verwerkt worden voor zover het de ondergroei en/of de stoven niet schaadt;
- Als snoeihout versnipperd wordt mogen de snippers niet verwerkt worden in het element.
- Bemesting is niet toegestaan;
- Sloopmaaisel, bagger, maaisel en tuinafval mogen niet verwerkt worden in de beheereenheid;
- Beschermen tegen schade als gevolg van beweiding of bewerking op aangrenzende gronden;
- Het raster mag niet aan het element bevestigd worden;
- Chemische onkruidbestrijding is niet toegestaan, m.u.v. pleksgewijze bestrijding van akkerdistel, ridderzuring en Jacobskruiskruid (alleen in nieuwe elementen);
- Ongewenste houtsoorten, zoals Amerikaanse vogelkers, Amerikaanse eik, Robinia en Ratel-populier mogen via uitgraven, mechanische of stobbenbehandeling worden bestreden;
- Niet branden in, of in de directe omgeving van het element.

Pakketten

27a: Droog hakhoutbosje (zomereik, wintereik, berk en haagbeuk dominant)

27b: Vochtig en nat hakhoutbosje (zwarte els en/of gewone es dominant)

L29 Bosje

Beschrijving

Een bosje is een vlakvormige houtopstand die vroeger vaak aangeplant en beheerd werd als hakhout, maar doorgeschoten is en niet meer als hakhout wordt beheerd. Dergelijke bosjes komen veel in Gelderland voor. Bosjes zijn - zeker in combinatie met aanliggende zomen en/of kruidenrijke perceelranden - van belang voor de biodiversiteit als leefgebied voor vogels als geelgors (gebruikt de bomen als zangplek), grote lijster, gekraagde roodstaart, torenvalk en ransuil en zoogdieren als gewone dwergvleermuis en laatvlieger, mits er overstaanders in de vorm van hoge of oude bomen aanwezig zijn. Belangrijk is dat nesten van zwarte kraai en ekster ongestoord aanwezig zijn in het gebied, omdat die als broedlocatie gebruikt worden door bijvoorbeeld ransuil en boomvalk.

Beheereisen

- Minimaal 20% van het element (de randen) worden als hakhout. De rest van het bosje wordt eventueel gedund;
- Snoeiactiviteiten vinden plaats in de periode 1 oktober van het vorige kalenderjaar tot 15 maart van dit kalenderjaar;
- Snoeiafval mag op rillen gelegd worden in de beheereenheid (max. 1,0 m hoog) en / of snoei- en of maaiafval wordt verwijderd;
- Uitsluitend gebruik van chemische onkruidbestrijding op max. 10% van de beheereenheid;
- De beheereenheid wordt niet beweide;
- Nadat het groot onderhoud (dunnen of afzetten) aan de elzensingel is verricht, wordt dit aan het Collectief gemeld.

Aanvullende beheervoorschriften

- Een bosje is een vrij liggend vlakvormig en aaneengesloten landschapselement met een opgaande begroeiing van inheemse bomen en struiken;
- Het element wordt beheerd als bos met hoog opgaande bomen;
- Een bosje is minimaal 10 are en maximaal 1 hectare groot;
- Snoeihout mag op stapels of rillen in het element verwerkt worden voor zover het de ondergroei en/of de stoven niet schaadt;
- Als snoeihout versnipperd wordt mogen de snippers niet verwerkt worden in het element;
- Overhangende takken kunnen gedurende het gehele jaar worden teruggesnoeid;
- Beschermen tegen schade als gevolg van beweiding of bewerking op aangrenzende gronden. Het raster mag niet aan het element bevestigd worden;
- Chemische onkruidbestrijding is niet toegestaan, m.u.v. pleksgewijze bestrijding van akkerdistel, ridderzuring en Jacobskruiskruid;
- Ongewenste houtsoorten, zoals Amerikaanse vogelkers, Amerikaanse eik, robinia en ratelpopulier mogen via uitgraven, mechanische of stobbenbehandeling worden bestreden;
- Bemesting is niet toegestaan;
- Slootmaaisel, bagger, maaisel en tuinafval en ander afval mogen niet verwerkt worden in de beheereenheid;
- Niet branden in, of in de directe omgeving van het element;

Bijlage 1 Indicatorsoorten

Indicatorsoorten	
Bosanemoon	Anemone nemorosa
Achillea soorten	Achillea millefolium, Achillia ptarmica
Gewone engelwortel	Angelica sylvestris
Kervel	Anthriscus cerefolium
Madeliefje	Bellis perennis
Dotterbloem	Caltha palustris
Campanulasoorten	Campanula rotundifolia, Campanula rapunculus
Pinksterbloem	Cardamine pratensis
Knikkende distel	Carduus nutans
Karwij	Carum carvi
Knoopkruid	Centaurea jacea
Hoornbloemsoorten	Cerastium arvense, Cerastium fontanum
Cichorei	div Cichorium soorten
Kale jonker	Cirsium palustre
Streepzaadsoorten	Crepis biennis, Crepis capillaris
Orchissoorten	div Dactylorhiza soorten
Wilde peen	Daucus carota
Slangenkruid	Echium vulgare
Lidrus	Equisetum palustre
Dopheide	Erica tetralix
Kruisdistel	Eryngium campestre
Gewone reigersbek	Erodium cicutarium
Koninginnekruid	Eupatorium cannabinum
Moerasspirea	Filipendula ulmara
Walstrosoorten	div Galium soorten
Ooievaarsbeksoorten	Geranium molle, Geranium pratense
Hondsdrif	Glechoma hederacea
Muizenoor	Hieracium pilosella
Hertshooisoorten	div. Hypericum soorten
Gewoon biggenkruid	Hypochaeris radicata
Gele lis	Iris pseudacorus
Zandblauwtje	Jasione montana
Veldlathyrus	Lathyrus pratensis
Leeuwentandsoorten	Leontodon autumnalis, Leontodon saxatilis
Gewone margriet	Leucanthemum vulgare
Rolklaversoorten	div Lotus soorten
Echte koekoeksbloem	Lychnis flos-cuculi
Wederiksoorten	div Lysimachia soorten
Grote kattenstaart	Lythrum salicaria
Hopklaver	Medicago lupulina
Watermunt	Mentha aquatica
Vergeet-mij-nietje soorten	div Myosotis soorten
Gagel	Myrica gale
Pijptorkruid	Oenanthe fistulosa
Klein vogelpootje	Ornithopus perpusillus
Wilde marjolein	Origanum vulgare
Veenwortel	Persicaria amphibia

Overzicht beheerpakketten Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer, versie 2017-1

Varkenskarwij	peucedanum carvifolia
Smalle weegbree	Plantago lanceolata
Vleugeltjesbloem	Polygala vulgaris
Potentilla soorten	div Potentilla soorten
primula-soorten	div primula soorten
Brunel	Prunella vulgaris
boterbloemsoorten m.u.v. blaartrekkende boterbloem	div Ranunculus soorten
Ratelaarsoorten	Rhinantus angustifolius, Rhinantus minor
zuring soorten m.u.v. ridderzuring	div Rumex soorten
Kruipwilg	Salix repens
Veldsalie	Salvia pratensis
Blauw glidkruid	Scrutellaria galericulata
Silenesoorten	div Silene soorten
Moerasandoorn	Stachys palustris
Grasmuur	Stellaria graminea
Blauwe knoop	Succisa pratensis
Boerenwormkruid	Tanacetum vulgare
Paardenbloem	Taraxacum officinale
Poelruit	Thalictrum flavum
Wilde tijm	Thymus serpyllum
Gele morgenster	Tragopogon pratensis
Klaversoorten	div Trifolium soorten
Echte valeriaan	Valeriana officinalis
Ereprijssoorten	div Veronica soorten
Wikkesoorten, m.u.v voederwikke	div Vicia soorten